

فرا تحلیل پژوهشها در مورد میزان رابطه هوش هیجانی

و کیفیت روابط زناشویی در ایران

اعظم مرادی ^۱	تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۲/۱۲/۰۸
سحر پژوهش ^۲	تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۹۴/۰۳/۳۱
مرضیه نجفی ^۳	
سودابه قلی نیائی ^۴	

چکیده

هدف این پژوهش فرا تحلیل پژوهشها درباره میزان رابطه هوش هیجانی و کیفیت روابط زناشویی در ایران بود. برای دستیابی به این هدف، این سؤال مطرح شد که، میزان رابطه هوش هیجانی و کیفیت روابط زناشویی در ایران چگونه است؟ به منظور پاسخگویی به سؤال فراتحلیل از مجموعه پژوهشها درباره رابطه هوش هیجانی و کیفیت روابط زناشویی در سطح کشور در فاصله سالهای ۱۳۹۰-۱۳۸۱، هفت پژوهش که از لحاظ روش‌شناسی مورد قبول بود و ملاکهای درون گنجی را داشت برای فراتحلیل انتخاب شد. این هفت پژوهش حاوی یازده اندازه اثر در مورد رابطه هوش هیجانی و عوامل مختلف کیفیت روابط زناشویی بود. براساس نتایج این فراتحلیل، اندازه اثر مربوط به میزان رابطه هوش هیجانی و کیفیت روابط زناشویی در ایران ۰/۵۴۱ است. نتایج این فراتحلیل نشان داد که اندازه اثر میزان رابطه هوش هیجانی و کیفیت روابط زناشویی در ایران بر اساس معیار تفسیر کوهن از حد متوسط بیشتر است؛ این امر اهمیت فراهم کردن زمینه تقویت هوش هیجانی را در زوجین ایرانی خاطرنشان می سازد.

کلید واژه: کیفیت روابط زناشویی، هوش هیجانی، فراتحلیل.

۱- نویسنده مسئول: استادیار گروه روانشناسی دانشگاه پیام نور

۲- دانش آموخته کارشناسی روانشناسی دانشگاه پیام نور

۳- دانش آموخته کارشناسی روانشناسی دانشگاه پیام نور

۴- دانش آموخته کارشناسی روانشناسی دانشگاه پیام نور

am902801@gmail.com

hayahoo1990@gmail.com

tasnim_178@yahoo.com

parisa.gholinia2200@yahoo.com

مقدمه

زندگی زناشویی مستلزم سطح پایداری از سازگاری از جانب زوجین است. احساس رضایت از ازدواج در میزان کارکردهای بهنجار خانواده نقش مهمی ایفا می‌کند (اولسون و همکاران، ۱۹۸۹ به نقل از ثنائی، ۱۳۷۹).

رضایت زناشویی^۱ وقتی وجود دارد که وضعیت موجود فرد در روابط زناشویی مطابق با آنچه باشد که وی انتظار دارد و نارضایتی زناشویی وقتی وجود دارد که وضعیت موجود فرد در روابط زناشویی با وضعیت مورد انتظار و دلخواه فرد منطبق نباشد (لارسون، هاموند و هاپر^۲، ۱۹۹۵).

رضامندی زناشویی، مفهومی ایستا و ثابت نیست. بیشتر زوجین طی زندگی مشترک خود، تغییرات جزئی را در میزان رضامندی تجربه می‌کنند (دیکین سون و لمینک، ۱۹۹۰ به نقل از زمانی منفرد، ۱۳۸۱). رضامندی زناشویی، مفهومی چندبعدی، و در برگیرنده عوامل گوناگونی است که همگی در رضایت یا عدم رضایت عمومی در روابط سهم دارد (نیومن، ۱۹۹۱ به نقل از تیرگری، ۱۳۸۳). موریس و کارتر^۳ (۲۰۰۰) با مرور نتایج پژوهشها نشان داده‌اند که عواملی مانند موضوعات رشد درون فردی شامل ویژگیهای شخصیتی (برای مثال وارگا، ۱۹۹۳، ۱۹۹۲، کاسپی و هربر ۱۹۹۰، بوتوین و همکاران، ۱۹۹۷، کیم و همکاران، ۱۹۸۹)، بازخوردها، باورها، ارزشها و انتظارات (برای مثال کارتر و مک گلدریک، ۱۹۸۹ لارسون و هولمن ۱۹۹۴، گانونگ و همکاران، ۱۹۸۱، کرادوک، ۱۹۸۳)، موضوعات رشدی بین فردی مانند عشق، صمیمیت و تعهد (برای مثال کلی و بارگون، ۱۹۹۱، گاتمن، ۱۹۹۵، هولمن ولی، ۱۹۹۷)، عواطف و رابطه جنسی (برای مثال بل و همکاران، ۱۹۸۷، آروند و پارکر، ۱۹۸۷، کوردک، ۱۹۹۱) و الگوهای ارتباطی (برای

1 - marital satisfaction

2 - Larson, Hammond, and Haper

3 - Morris, and Carter

مثال رابینسون و بلانتون، گاتمن، ۱۹۹۵، رابرتز و کروکف، ۱۹۹۰) در رضایت زناشویی نقش دارد. پژوهشهای دیگر نشان می‌دهد که بخشش (گوردن و همکاران^۱، ۲۰۰۹) و هوش هیجانی و عوامل آن (تیرگری، اصغرنژاد فرید، بیان زاده و عابدین، ۱۳۸۵) نیز بر میزان رضایتمندی زناشویی مؤثر است.

مدیریت و تنظیم هوشمندانه هیجانها، عامل مهم و تعیین کننده‌ای در سلامت زندگی زناشویی و ازدواج است. ازدواج و زندگی زناشویی سرشار از هیجان است. در ازدواجهایی که در آن همسران با یکدیگر در تعارض و تضاد باشند، برانگیختگی‌های هیجانی بیشتری دیده می‌شود؛ به عبارت دیگر بیشتر تعارضها و اختلافات بین همسران به دلیل برانگیختگیهای هیجانی به وجود می‌آید (چاروکی و همکاران، ۲۰۰۱ به نقل از جعفر یزدی و گلزاری، ۱۳۸۴). پژوهشها در مورد تعاملات زناشویی نشان می‌دهد انسانها دارای تواناییهای متفاوتی در دریافت (استنباط) دقیق هیجانها هستند. این تفاوت‌های فردی در دیگر مهارتهای هیجانی هم، که به این توانایی مربوط می‌شود، دیده می‌شود. زنان توانایی زیادی در این نوع مهارتها دارند و زوجهای شاد و خوشبخت نسبت به زوجهای ناسازگار، هم در اظهار و ابراز هیجانها و هم در استنباط، تشخیص و دریافت هیجانها، عملکرد بهتری از خود نشان می‌دهند (فیتنس، ۲۰۰۰ به نقل از جعفر یزدی و گلزاری، ۱۳۸۴).

براساس یافته‌های پژوهشها در زمینه تعاملات زندگی زناشویی، فرض این است که اگر زوجها از هیجانهای همسرانشان آگاه شوند، می‌توانند هیجانهایشان را به صورتی واضح و آشکار به یکدیگر اطلاع دهند و ابراز کنند و در این صورت، زندگی بهتری خواهند داشت؛ برای این کار لازم است نسبت به علتها، جوانب و

پیامدهای هیجانهایشان بر زندگی زناشویی آگاه شوند (فیتنس^۱، ۲۰۰۱). مدیریت هیجانها^۲ هم‌چنین دربرگیرنده ابراز پیوسته هیجانهای مثبت چون عشق^۳، احساس همدلی^۴، ایجاد جو اعتماد‌آمیز و لبریز از عشق و عاطفه است (چاروکی و همکاران، ۲۰۰۱ به نقل از جعفر یزدی و گلزاری، ۱۳۸۴). پژوهشگران دریافته‌اند که اصلاح و تنظیم هیجانها در زمینه روابط زناشویی برای بعضی از زوجها از برخی دیگر آسانتر است. به این دلیل که به طور طبیعی گروه اول از خلق مثبت و شادتری برخوردارند. در واقع، ویژگیهای منفی هیجانی چون تکانش‌گری، عدم ثبات هیجانی، ترس و هراس مانع سازش و توافق در ازدواج است (اوتلی، ۱۹۹۶ به نقل از جعفر یزدی و گلزاری، ۱۳۸۴).

به نظر می‌رسد هوش هیجانی^۵ یا حداقل یک مهارت از مهارتهای چهارگانه آن، می‌تواند به زندگی مشترک همسران، غنای کافی ببخشد (چاروکی و همکاران، ۲۰۰۱، به نقل از جعفر یزدی و گلزاری، ۱۳۸۴).

هوش هیجانی، ظرفیت ادراک، ابراز، شناخت، کاربرد و اداره هیجانها در خود و دیگران است. در نگاهی کلی می‌توان کفایتهای اساسی سازنده هوش هیجانی را شامل ادراک هیجان در خود و دیگران، فهم استدلال درباره هیجان و اداره هیجان ذکر کرد (بار - آن^۶، ۲۰۰۰). تشخیص اهمیت توان کنار آمدن مؤثر با دیگر افراد، موجبات علاقه‌مندی روزافزون به مفهوم هوش هیجانی را فراهم آورده است. در سالهای اخیر اصطلاح هوش هیجانی، گسترش فزاینده‌ای یافته است، بویژه در

-
- 1 - Fitness
 - 2 - Emotions management
 - 3 - Love
 - 4 - Empathy
 - 5 - Emotional intelligence
 - 6 - Bar-on

زمینه کاربرد آن در تعلیم و تربیت، زندگی شخصی، محیط کار و تجارت، پژوهشهایی انجام شده است (مهانیان خامنه، برجعلی و سلیمی زاده، ۱۳۸۵).

هوش هیجانی با کیفیت ارتباطات میان فردی مرتبط است. افراد با هوش هیجانی زیاد، ارتباط مثبت بیشتری با دیگران برقرار می‌کنند و تعاملات منفی کمتری با نزدیکانشان دارند. میزان رفتارهای اجتماعی و ارتباطات مثبت با اعضای خانواده نیز در آنان بیشتر است (به نقل از تیرگری و همکاران، ۱۳۸۵). هوش هیجانی در ازدواج موفق و زندگی زناشویی نیز نقشی مهم و غیر قابل انکار دارد. عوامل هوش هیجانی می‌تواند در رضایت زناشویی مؤثر باشد؛ چرا که روابط صمیمانه همسران به مهارت‌های ارتباطی از قبیل توجه افراد به مسائل از دید همسر، توانایی درک همدلانه آنچه همسر تجربه کرده است و حساس و آگاه بودن از نیازهای او بستگی دارد. در واقع همخوانی و تجانس آشکاری بین انواع تواناییهایی هست که هوش هیجانی را می‌سازد و تواناییهایی که لازمه گفت و گوها و تعاملات موفقیت‌آمیز زناشویی است (گاتمن و همکاران، ۱۹۹۴ به نقل از جعفر یزدی و گلزاری، ۱۳۸۴). گلمن^۱ (۱۹۹۵) معتقد است راهبرد کلی برای کارآمدتر کردن ازدواج این است که هوش هیجانی مشترک میان دو همسر را پروراند؛ چرا که افراد با هوش هیجانی زیاد در رویارویی با موقعیت‌های تنش‌زا موفقترند.

نتایج پژوهش اسمیت، سیاروچی و هیون^۲ (۲۰۰۸) در مورد ۴۵ زوج نشان می‌دهد که نه تنها هوش هیجانی عامل مؤثری در میزان رضایت زناشویی فعلی است، بلکه در پیگیری یکساله این زوجها نیز هوش هیجانی اثر نیرومندی بر رضایت زناشویی داشت. فیزر^۳ (۲۰۰۱)، در پژوهشی روی ۱۱۲۰ نفر از مدیران متأهل، میزان رضایت زناشویی و تواناییهای هوش هیجانی آنان را مورد ارزیابی

1 - Golman

2 - Smith, Ciarrochi, and Heaven

3 - Fizzer

قرار داد. گروه رضایتمند در ۱۴ عامل از عوامل ۱۵ گانه هوش هیجانی امتیازات بیشتری از گروه ناخشنود کسب کردند. اسکات و مالوف^۱ (۱۹۹۸)، ۳۷ زوج داوطلب را در پژوهشی مورد بررسی قرار دادند. شرکت کنندگانی که نمره‌های برتری در هوش هیجانی به دست آورده بودند به گونه معناداری از رضایت زناشویی بیشتری برخوردار بودند. علاوه بر این افرادی که نمره‌های برتری در هوش هیجانی به همسرانشان داده بودند نیز به گونه معناداری از رضایت زناشویی بیشتری بهره‌مند بودند. نتایج این تحقیق نشان داد که افرادی که در توانایی خود مهارگری و تنظیم هیجان‌ات خود نمره‌های بیشتری کسب می‌کنند، حتی در موقعیت‌های دشوار و پر فشار نیز در تعامل با همسرانشان و در برقراری ارتباط خوب موفقتر هستند. تیرگری (۱۳۸۵) سطوح هوش هیجانی و رضایتمندی زناشویی و رابطه ساختار آنها را در زوجهای ناسازگار مقایسه کرد. یافته‌های تحقیق نشان داد که بین عوامل هوش هیجانی و رضایت از زندگی زناشویی رابطه مثبت معنادار وجود دارد. این بررسی نشان می‌دهد که کفایتهای هیجانی، سازه‌ای بنیادین و اثرگذار بر بهبود و تقویت روابط زناشویی دارد. رحمانی (۱۳۸۵) رابطه بین هوش هیجانی با رضایتمندی زناشویی را در زوجهای ۳۰ - ۵۰ ساله شهر تهران بررسی کرد که نتایج آن، رابطه معنادار بین هوش هیجانی و رضایتمندی بود. مهانیان خامنه و همکاران (۱۳۸۱) در پژوهشی با عنوان بررسی رابطه هوش هیجانی و رضایت زناشویی دریافتند که هوش هیجانی همبستگی معناداری با رضایت زناشویی دارد و سپس به ترتیب عوامل خودآگاهی، مهارتهای اجتماعی، خودمهارگری و همدلی با رضایت زناشویی همبستگی دارد. در این پژوهش همبستگی بین موفقیت شغلی افراد با میزان هوش هیجانی و رضایت زناشویی آنها تأیید شد.

در مجموع نتایج این پژوهشها نیز نشان می‌دهد که هوش هیجانی با ارتباطات بین فردی و رضایت زناشویی کاملاً همبستگی دارد.

مبانی نظری و پیشینه پژوهش اهمیت سنجش میزان رابطه هوش هیجانی و کیفیت روابط زناشویی و عوامل مؤثر بر شدت آن و اتخاذ راهبردهای مناسب را برای افزایش هوش هیجانی بیش از پیش روشن می‌سازد.

با توجه به آنچه مطرح شد و با عنایت به اهمیت بهبود روابط زوجین و تحکیم بنیان خانواده و با توجه به اینکه تا آنجا که نویسندگان اطلاع دارند نه تنها در ایران بلکه در سطح جهان نیز در مورد میزان رابطه هوش هیجانی و کیفیت روابط زناشویی فراتحلیلی منتشر نشده است. این تحقیق با استفاده از روش فراتحلیل در پی پاسخگویی به این سؤال است که میزان رابطه هوش هیجانی و کیفیت روابط زناشویی بر اساس پژوهشهای سطح کشور چقدر است. با این پژوهش شناختی کلی از میزان رابطه هوش هیجانی و کیفیت روابط زناشویی در کشور به دست می‌آید و امکان برنامه‌ریزی افزایش هوش هیجانی زوجین به منظور افزایش کیفیت روابط زناشویی آنها و تحکیم بنیان خانواده، فراهم می‌شود.

سؤال پژوهش

با توجه به پژوهشهای انجام شده در ایران میزان رابطه هوش هیجانی و کیفیت روابط زناشویی چقدر است؟

روش پژوهش

در این پژوهش با توجه به هدف آن از روش فراتحلیل^۱ استفاده شده است. فراتحلیل روشی آماری است برای بررسی کمی و ترکیب نتایج تحقیقات مشابه اما

مستقل از یکدیگر (شارون و نرمند^۱، ۱۹۹۹). فراتحلیل، تحلیل تحلیلهای یا تحلیل مجموعه‌ای از نتایج مطالعات جداگانه به منظور ترکیب یافته‌هاست (وولف^۲، ۱۹۸۶). فراتحلیل عملی آماری برای ترکیب نتایج به منظور دستیابی به جمع‌بندی است (کار^۳، ۲۰۰۲ و کورتز^۴، ۲۰۰۲). امروزه فراتحلیل جایگاه ویژه‌ای در عرصه پژوهش به خود اختصاص داده است (ازکیا و توکلی، ۱۳۸۲).

به طور کلی ضرورت استفاده از فراتحلیل را در چند مورد می‌توان خلاصه کرد که عبارت است از: ۱ - حجم زیاد و فزاینده پژوهشها و نیاز به تلخیص همراه با ترکیب آنها، ۲ - وجود ناسازگاریها، تعارضات یا تناقضاتی در نتایج پژوهشها و ضرورت حل آنها ۳ - تعیین اندازه کلی اثر متغیر مستقل بر متغیر وابسته بر اساس پژوهشهای هر موضوع خاص ۴ - تشخیص متغیرهای تعدیل کننده‌ای که رابطه بین متغیر مستقل و وابسته را تحت تأثیر قرار داده است. ۵ - تشخیص حوزه‌های پژوهشی مسئله‌دار ۶ - تشخیص حوزه‌های تحقیقاتی که پژوهشگران گذشته به آن پرداخته‌اند (روزنتال^۵، ۱۹۸۷ و ۱۹۹۱).

به طور خلاصه مزایای فراتحلیل عبارت است از: ۱ - خلاصه کردن مطالعات ۲ - تعدیل کردن متغیرها ۳ - به وجود آوردن ارتباطات جدید بین مطالعات (روزنتال، ۱۹۹۱، کوک و لویتن^۶، ۱۹۸۰، کوپر و روزنتال، ۱۹۸۰، مولن^۷ و روزنتال، ۱۹۸۵). در واقع، کارایی فراتحلیل و نقش آن در پاسخ به سؤال تحقیق بستگی به عوامل متعددی دارد ولی به صورت کلی می‌توان چهار نقش اصلی برای فراتحلیل قائل شد که عبارت است از (حق دوست و واعظی، ۱۳۸۶): ۱ - افزایش توان آماری

-
- 1 - Sharon and Normand
 - 2 - Wolf
 - 3 - Carr
 - 4 - Koretz
 - 5 - Rosenthal
 - 6 - Cook and Levinton
 - 7 - Mullen

۲ - افزایش دقت ۳ - پاسخ به سؤالاتی که مطالعات اولیه نمی‌تواند به آنها پاسخ دهد. ۴ - ارزیابی دقیقتر تفاوت بین یافته‌های مطالعات مختلف.

فرا تحلیل از عوامل زیر تشکیل شده است (به نقل از عابدی، ۱۳۸۳):

- جستجوی جامع تمامی پژوهشهای قابل اجرا و عملی

- معیار صحیح و مورد اطمینان برای انتخاب مقالات و پژوهشهای قابل شمول

- به دست آوردن اندازه اهمیت تأثیر هر متغیر

- روش ترکیب نتایج تمامی پژوهشها و مقالات

اصل اساسی در فراتحلیل، محاسبه اندازه اثر پژوهشهای جداگانه و برگرداندن آنها به ماتریس مشترک (عمومی) و آن گاه ترکیب آنها برای دستیابی به میانگین تأثیر است (عابدی، ۱۳۸۰). اندازه اثر نشاندهنده میزان یا درجه حضور هر پدیده در جامعه است با در دست داشتن آماره‌هایی مانند F و T می‌توان شاخص اندازه اثر مربوط به آنها (R) را برآورد کرد.

براساس نظر کوهن^۱ (۱۹۸۸) برای شاخص R اندازه اثرهای ۰/۱، ۰/۳ و ۰/۵ به ترتیب کوچک، متوسط و بزرگ قلمداد می‌شود (جدول ۱):

جدول ۱: تفسیر اندازه اثر کوهن

R	اندازه اثر
۰/۱	کم
۰/۳	متوسط
۰/۵	زیاد

منبع: آنکم^۲ (۲۰۰۵)

1 - Cohen
2 - Ankem

جامعه آماری پژوهش

جامعه آماری پژوهش، پایان نامه‌های کارشناسی ارشد و دکترا، پژوهش‌های انجام شده توسط دستگاه‌های اجرایی و تحقیقات چاپ شده در مجلات علمی - پژوهشی بود که در طول ده سال گذشته (۱۳۹۰-۱۳۸۱) در زمینه رابطه هوش هیجانی و کیفیت روابط زناشویی انجام شده که حجم نمونه نسبتاً زیادی داشته و از لحاظ روایی و پایایی ابزار اندازه‌گیری و روش نمونه‌گیری شرایط لازم را داشته است. مکانها و منابعی که برای گردآوری پژوهشها در زمینه رابطه هوش هیجانی و کیفیت روابط زناشویی به آنها مراجعه شد، عبارت بود از: پایان نامه‌های کارشناسی ارشد و دکتری و آرشيو مجلات علمی - پژوهشی موجود در کتابخانه دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه اصفهان، وب سایت مرکز اسناد و مدارک علمی ایران^۱، وب سایت پایگاه اطلاعات علمی ایران^۲، وب سایت بانک اطلاعات نشریات کشور^۳ و وب سایت پایگاه مجلات تخصصی نور^۴. کلید واژه‌های مورد استفاده در جستجوی وب سایتها عبارت بود از: "کیفیت روابط زناشویی + هوش هیجانی"، "رضایت زناشویی + هوش هیجانی"، "رضامندی زناشویی + هوش هیجانی"، "رضایت از زندگی زناشویی + هوش هیجانی"، "تعارض زناشویی + هوش هیجانی"، "سازگاری زناشویی + هوش هیجانی"، "کیفیت روابط زناشویی"، "رضایت زناشویی"، "رضامندی زناشویی"، "رضایت از زندگی زناشویی"، "تعارض زناشویی"، "سازگاری زناشویی" و "هوش هیجانی".

1 - Irandoc
2 - Sid
3 - Magiran
4 - Noormags

نمونه و روش نمونه گیری

در این فرا تحلیل پژوهشهایی که از لحاظ روش شناختی شرایط لازم را احراز کرده، به کار رفته است؛ یعنی از طرحهای پژوهشی، پایان نامه‌ها و مقاله‌هایی که ملاکهای درون گنجی را داشته، استفاده شده است.

معیارهای درون گنجی^۱ این پژوهش عبارت بود از: ۱- تحقیق در ایران انجام شده باشد. ۲- در پژوهش یکی از عوامل کیفیت روابط زناشویی و هوش هیجانی مورد بررسی قرار گرفته باشد. ۳- بررسی در قالب یک نوع پژوهش همبستگی یا یک مقایسه گروهی انجام گرفته باشد. ۴- در نتایج تحقیق اندازه اثر یا آماره مربوط به دو متغیر عواملی از کیفیت روابط زناشویی و هوش هیجانی گزارش شده باشد.

معیارهای برون گنجی^۲ این پژوهش عبارت بود از: ۱- تحقیق در خارج از کشور انجام شده باشد. ۲- موضوع پژوهش مسئله غیر از یکی از عوامل کیفیت روابط زناشویی و هوش هیجانی باشد. ۳- بررسی در قالب یک طرح همه گیر شناسی یا مطالعه موردی انجام شده، و در آن رابطه‌ای بررسی نشده و یا دو یا چند گروه با هم مقایسه نشده باشد. ۴- در نتایج تحقیق اندازه اثر یا آماره مربوط به دو متغیر عواملی از کیفیت روابط زناشویی و هوش هیجانی گزارش نشده باشد.

تعداد پژوهشهایی که معیارهای درون گنجی فراتحلیل را داشت هفت عدد بود که حاوی یازده اندازه اثر در مورد رابطه هوش هیجانی و عوامل کیفیت روابط زناشویی بود.

ابزار اندازه گیری

در این فراتحلیل برای جمع آوری اطلاعات از ابزارهای زیر استفاده شده است:

-
- 1 - Inclusive criteria
 - 2 - Exclusive criteria

منابع دست اول: در این پژوهش تحقیقات مربوط به موضوع پژوهش مورد استفاده قرار گرفت که ملاکهای درون گنجی را داشت.

چک لیست تحلیل محتوا: از این چک لیست برای استخراج اطلاعات لازم برای فراتحلیل از محتوای پایان نامه‌ها، طرحهای پژوهشی و مقاله‌های پژوهشی دارای ملاکهای درون گنجی استفاده شد. صرفاً پژوهشهایی برای فراتحلیل انتخاب شد که روایی و پایایی آنها محرز شده بود.

در جدول ۲ مشخصات تحقیقات انتخاب شده برای فراتحلیل ارائه شده است:



جدول ۲: مشخصات پژوهشهای انتخاب شده برای فرا تحلیل با متغیر ملاک کیفیت روابط زناشویی

عنوان تحقیق	حجم نمونه	آزمودنیها	نوع آماره	میزان آماره	سطح معنی داری	اندازه اثر
عبداللهی، کافی، شاه قلیان (۱۳۹۰). رابطه هوش هیجانی و سبکهای مقابله با رضایت و همسازی زناشویی. روانشناسی تحولی. ش هفتم، ش ۳۹.	۶۰	زنان متأهل	R	۰/۸۶	$P < ۰/۰۰۱$	$R = ۰/۸۶$
جعفر یزدی، گلزاری (۱۳۸۴). هوش هیجانی و سازگاری زناشویی در زنان متأهل شاغل آموزش و پرورش. فصلنامه خانواده پژوهی. س اول، ش ۴.	۱۰۹	زنان متأهل شاغل در آموزش و پرورش	R	۰/۴۲	$P < ۰/۰۱$	$R = ۰/۴۲$
شاه قلیان، جان نثار شرق، عبداللهی (۱۳۸۶). رابطه هوش هیجانی و سبکهای مقابله با تنش با الگوهای ارتباطی میان زوجین. تازه‌ها و پژوهشهای مشاوره. ج ششم، ش ۲۲.	۶۰	زوجین ساکن شهرستان کرج	R	۰/۶۲۱	$P < ۰/۰۱$	$R = ۰/۶۲۱$
صلاحیان، صادقی، بهرامی، شریفی (۱۳۸۹). بررسی رابطه بین هوش هیجانی و بخشودگی با تعارضات زناشویی. مطالعات روان شناختی. س ششم، ش ۲.	۱۰۰	زوجین شهر اصفهان	R	۰/۵۶۸	$P < ۰/۰۱$	$R = ۰/۵۶۸$
مهانیان خامنه، برجعلی، سلیمی زاده (۱۳۸۵). بررسی رابطه هوش هیجانی و رضایت زناشویی. مجله روانشناسی. س دهم، ش ۳.	۲۴۰	دبیران زن متأهل شهر تهران	R	۰/۳۷۵	$P < ۰/۰۱$	$R = ۰/۳۷۵$
تیرگری، اصغر نژاد فرید، بیان زاده، عابدین علیرضا (۱۳۸۵). مقایسه سطوح هوش هیجانی و رضامندی زناشویی و رابطه ساختاری آنها در زوجین ناسازگار و سازگار شهرستان ساری در سال ۱۳۸۳. مجله دانشگاه علوم پزشکی مازندران. س شانزدهم، ش ۵۵.	۵۰	زوجین سازگار و زوجین ناسازگار	R	۰/۳۳	$P < ۰/۰۵$	$R = ۰/۳۳$
حسینی سده، فتحی آشتیانی (۱۳۸۸). بررسی نقش هوش هیجانی و عوامل آن در رضایتمندی زناشویی و مقایسه آن با متغیرهای جمعیت شناختی. روانشناسی و دین. س دوم، ش ۲.	۲۶۰	دانش پژوهان مرد	R	۰/۸۳	$P < ۰/۰۱$	$R = ۰/۸۳$

شیوه اجرا و مراحل پژوهش

مراحل اجرای این فراتحلیل عبارت بود از: ۱ - تعریف مسئله پژوهش ۲ - بیان تفصیلی معیارهای انتخاب پژوهشها ۳ - جست و جوی تحقیقات در زمینه هوش هیجانی و یکی از مؤلفه‌های کیفیت روابط زناشویی ۴ - انتخاب تحقیقات برای فراتحلیل ۵ - کدگذاری پژوهشها ۶ - ارزیابی پژوهشها ۷ - تدوین سؤالاها و فرضیه‌های پژوهشی فراتحلیل ۸ - تجزیه و تحلیل توصیفی پژوهشها ۹ - محاسبه اندازه‌های اثر ۱۰ - توصیف و تفسیر اندازه‌های اثر ۱۱ - طبقه بندی کردن نتایج فراتحلیل.

روش تحلیل داده‌ها

با توجه به اینکه پژوهشهای مربوط به موضوع رابطه کیفیت روابط زناشویی و هوش هیجانی که برای فراتحلیل گردآوری شد، هیچ کدام اندازه‌های اثر را گزارش نکرده بود در این فراتحلیل آماره‌های پژوهشهای مختلف با استفاده از رویکرد هانتر و اشمیت^۱ به شاخص R تبدیل، و سپس اندازه‌های اثر محاسبه شده با استفاده از جدول راهنمای تفسیر اندازه اثر کوهن برای شاخص R، تفسیر شد.

نتایج

سؤال پژوهش: با توجه به پژوهشها میزان رابطه هوش هیجانی و کیفیت روابط زناشویی چقدر است؟
جدول ۳ شاخصهای آماری اندازه اثر رابطه هوش هیجانی و کیفیت روابط زناشویی را نشان می دهد.

جدول ۳: شاخصهای آماری اندازه اثر رابطه هوش هیجانی و کیفیت روابط زناشویی

Z	خطای استاندارد اندازه اثر (SER)	انحراف استاندارد اندازه اثر (SDR)	میانگین اندازه اثر (R)	تعداد مطالعات (N)	شاخصهای آماری	
					متغیر وابسته	متغیر مستقل
۴۵/۰۸	۰/۰۱۲	۰/۴۰۲	۰/۵۴۱	۱۱	هوش هیجانی	کیفیت روابط زناشویی

بر اساس اطلاعات جدول ۳ بهترین برآورد از تأثیر متغیر مستقل (هوش هیجانی) بر متغیر وابسته (کیفیت روابط زناشویی) با ۰/۵۴۱ برابر است که بر اساس جدول تفسیر اندازه اثر کوهن، بیشتر از متوسط ارزیابی می شود. بنابراین می توان گفت بر اساس نتایج این فراتحلیل، کیفیت روابط زناشویی با هوش هیجانی رابطه ای بیشتر از متوسط داشته است.

بحث و نتیجه گیری

نتایج این فراتحلیل نشان داد که اندازه اثر میزان رابطه هوش هیجانی و کیفیت روابط زناشویی در ایران ۰/۵۷۹ است که براساس معیار تفسیر کوهن از حد متوسط بیشتر است.

تا آنجا که نویسندگان اطلاع دارند در مورد موضوع این پژوهش تاکنون فراتحلیلی انجام نشده است که بتوان نتایج این فراتحلیل را با آن مقایسه کرد.

امروزه زندگی اشخاص از پیچیدگیهای اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی سرشار است که مسائل و مشکلات فراوانی را پیش روی افراد قرار می دهد. این مسائل طبیعتاً در زندگی خانوادگی و زناشویی نیز بروز پیدا می کند. سستی بنیان خانواده

در جامعه صنعتی امروز، اهمیت بررسی عوامل مؤثر بر رضایت از ازدواج را بیش از پیش برجسته ساخته است. می‌توان گفت سازگاری زناشویی تا حدی در گرو توانایی زوجها در حل مسائل همیشگی و دائمی زندگی مشترک است (برنشتاین و برنشتاین، ترجمه پورعابدی نائینی، ۱۳۸۰).

هوش هیجانی ممکن است با افزایش رضایت از زندگی، وضعیت فرد را در زمینه صمیمیت و مسئولیت‌پذیری بهبود بخشد و باعث ارتقای کیفیت روابط شود (پالمر و همکاران^۱، ۲۰۰۲). یافته‌های پژوهشی نشان داده است که هوش هیجانی با سازش اجتماعی و هیجانی (سالووی و همکاران^۲، ۲۰۰۲) و بهزیستی هیجانی (مایر و گهر^۳، ۱۹۹۶) همبستگی مثبت دارد. سازش اجتماعی، سازش هیجانی و بهزیستی هیجانی دامنه گسترده‌ای از شبکه روابط را در بر می‌گیرد و هر یک از این عوامل می‌تواند واسطه‌هایی مثبت و مؤثر برای بهبود روابط به شمار آید. هوش هیجانی با تقویت این میانجی‌ها یعنی با افزایش بهزیستی هیجانی و گسترش دامنه سازش اجتماعی و هیجانی بر بهبود کیفیت روابط تأثیر می‌گذارد (به نقل از شاهقلیان و همکاران، ۱۳۸۶).

احتمالاً توانایی درک هیجانهای خود و همسر از طریق کمک به افزایش هیجانها و عواطف مثبت و کاهش عواطف منفی یا جلوگیری از تشدید آنها در افزایش سازگاری زناشویی تأثیر می‌گذارد؛ افرادی که همدلی زیادی با همسرانشان دارند هنگام بروز احساسات مختلف در همسرشان می‌توانند واکنش مطلوبی نشان دهند به این ترتیب که فرد می‌تواند در پی درک و تشخیص هیجانهای مثبت خود و همسرش در جهت تقویت و افزایش آنها عمل، و با درک و تشخیص درست عواطف منفی خود و همسرش در راستای کاهش یا جلوگیری از تشدید آنها تلاش

1 - Palmer, B, Doaldson, C. & Stough, C

2 - Salovey, P. Mayer, J.D. & Caruso, D

3 - Mayer, J.D. Geher, G

کند؛ بدین ترتیب داشتن عواطف و هیجانهای منفی کمتر و عواطف و هیجانهای مثبت بیشتر می‌تواند به روابط و تعاملات مثبت‌تر و در پی آن، سازگاری بیشتر کمک کند (اکبر زاده، ۱۳۸۳).

همین‌طور داشتن صبر و تحمل بیشتر و توانایی کنترل خشم و عصبانیت احتمالا می‌تواند در مواقع پیدایش مشکلات زندگی مانع بروز واکنشهای نسنجیده شود و همراه با حل مسئله سنجیده‌تر و مؤثرتر به حل شدن مشکلات و به این ترتیب به افزایش سازگاری زناشویی کمک کند (جعفر یزدی و گلزاری، ۱۳۸۴).

چاروکی و همکاران (۲۰۰۱)، به نقل از جعفر یزدی و گلزاری، (۱۳۸۴) دریافتند که اصلاح و تنظیم عواطف در زمینه روابط زناشویی برای بعضی از زوجها آسانتر است تا برخی دیگر. علت آن هم این است که گروه اول به‌طور طبیعی از خلق مثبت و شادتری برخوردارند. زوجهایی که هوش هیجانی بیشتری دارند، احتمالا توانایی درک همسر خود را در وضعیت تعارض و اختلاف نظر خواهند داشت و عواطف و احساسات خود را راحت‌تر بروز خواهند داد و مانع طولانی شدن تعارض می‌شوند؛ در نتیجه روابط مطلوب‌تر و رضایت بیشتر و تعارضات زناشویی کمتری را تجربه خواهند کرد (مهانیان و همکاران، ۱۳۸۵). به نظر می‌رسد که خودآگاهی که اساس مدیریت بر احساسات و هدایت دیگران را تشکیل می‌دهد در توانایی چنین افرادی برای مهار و مدیریت هیجان‌های خود و همسر نقش مهمی دارد.

خلاصه کلام اینکه هوش هیجانی در احساس رضایت و همسازی زوجها اهمیت دارد و تلاش برای ارتقا و کارآمد کردن این تواناییها از نظر علمی تا حدودی مشکلات مربوط به نارضایتی و ناهمسازی زوجها را حل، و به تحکیم بنیان خانواده کمک می‌کند. با توجه به یافته‌های این فراتحلیل پیشنهاد می‌شود که مشاوران و درمانگرانی که در حوزه خانواده و خانواده درمانی کار می‌کنند به تأثیر هوش

هیجانی به عنوان توانایی قابل اکتساب بر رضایت و موفقیت افراد در روابط و زندگی زناشویی، توجه بیشتری معطوف کنند. می‌توان با فراهم آوردن زمینه‌های لازم افزایش هوش هیجانی زوجین، گام مفیدی برای ایجاد رضایت و پایداری زندگی زناشویی در ایران برداشت. برای دستیابی به هوش هیجانی زیاد، باید زوجها توانایی درک همسر خود را رشد دهند. هوش هیجانی و مهارت‌های هیجانی در طول رشد تغییر می‌کند و می‌توان با آموزش برنامه‌های اصلاحی آنها را بهبود بخشید (بار - ان، ۲۰۰۰). این آموزشها باید در تمام سطوح و پیش از ازدواج، هنگام ازدواج و پس از ازدواج اجرا شود.

منابع

- ازکیا، مصطفی؛ توکلی، محمود (۱۳۸۵). فراتحلیل مطالعات رضایت شغلی در سازمانهای آموزشی: بررسی و ترکیب نتایج پایان نامه‌های کارشناسی ارشد و دکتری دانشگاه‌های دولتی شهر تهران. *نامه علوم اجتماعی*. ش ۲۷: ۲۶ - ۱.
- اکبرزاده، نسرين (۱۳۸۳). *هوش هیجانی: دیدگاه سالووی و دیگران*. تهران: انتشارات فارابی.
- برنشتاین، فیلیپ. اچ؛ برنشتاین، ماری تی (۱۳۸۰). *زناشویی درمانی از دیدگاه رفتاری - ارتباطی*. ترجمه محسن پور عابدی نایینی و غلامرضا منشئی. تهران: انتشارات رشد.
- تیرگری، عبدالحکیم (۱۳۸۳). *رابطه ساختاری هوش هیجانی با سازگاری زناشویی و تدوین و کاربرد برنامه مداخله تقویت هوش هیجانی جهت کاهش ناسازاری زناشویی*. پایان نامه دکتری، انسیستو روانپزشکی تهران.
- تیرگری، عبدالحکیم (۱۳۸۵). مقایسه سطوح هوش هیجانی و رضایتمندی زناشویی و روابط ساختاری آنها در زوج‌های ناسازگار و سازگار شهرستان ساری. *چکیده مقالات دومین کنگره سراسری آسیب شناختی خانواده در ایران*. دانشگاه شهید بهشتی.
- تیرگری، عبدالحکیم؛ اصغرنژادفرید، علی اصغر؛ بیان زاده، سیداکبر؛ عابدین، علیرضا (۱۳۸۵). مقایسه سطوح هوش هیجانی و رضایتمندی زناشویی و رابطه ساختاری آنها در زوجین

- ناسازگار و سازگار شهرستان ساری در سال ۱۳۸۳. **مجله دانشگاه علوم پزشکی مازندران (نامه دانشگاه)**. ۱۶(۵۵): ۷۸ تا ۸۶.
- ثنایی، باقر (۱۳۷۹). **مقیاسهای سنجش خانواده و ازدواج**. تهران: انتشارات بعثت.
- جعفریزدی، حمیده؛ گلزاری، محمود (۱۳۸۴). هوش هیجانی و سازگاری زناشویی در زنان متأهل شاغل آموزش و پرورش. **فصلنامه خانواده پژوهی**. ۱(۴): ۳۷۹ تا ۳۹۲.
- حسینی سده، سیدمجتبی؛ فتحی آشتیانی، علی (۱۳۸۸). بررسی نقش هوش هیجانی و مؤلفه‌های آن در رضایت مندی زناشویی و مقایسه آن با متغیرهای جمعیت شناختی. **فصلنامه روان شناسی و دین**. س دوم. ش ۲ (پیاپی ۶): ۱۳۰ - ۱۰۵.
- حق دوست، علی اکبر؛ واعظی، زهرا (۱۳۸۶). **مرور ساختاریافته و متا - آنالیز (مفاهیم، کاربردها و محاسبات)**. تهران: تیمورزاده.
- رحمانی، مجید (۱۳۸۵). بررسی رابطه هوش هیجانی با رضایت زناشویی در زوج‌های ۳ تا ۵ ساله شهر تهران. **چکیده مقالات دومین کنگره سراسری آسیب شناختی خانواده در ایران**. دانشگاه شهید بهشتی.
- زمانی منفرد، افشین (۱۳۸۱). **بررسی رابطه سطح رضایت مندی زناشویی و سطح توانایی ابراز وجود**. پایان نامه کارشناسی ارشد روانشناسی عمومی. دانشگاه علامه طباطبایی.
- شاه قلیان، مهناز؛ جان نثار شرق، راحله؛ عبدالهی، محمدحسین (۱۳۸۶). رابطه هوش هیجانی و سبک‌های مقابله با استرس با الگوهای ارتباطی میان زوجین. **پژوهش‌های مشاوره (تازه‌ها و پژوهش‌های مشاوره)**. ۶(۲۲): ۷۳ تا ۸۸.
- صلاحیان، افشین؛ صادقی، مسعود؛ بهرامی، فاطمه؛ شریفی، مریم (۱۳۸۹). بررسی رابطه بین هوش هیجانی و بخشودگی با تعارضات زناشویی. **مطالعات روان شناختی**. ۶(۲).
- عابدی، احمد (۱۳۸۳). بررسی فراتحلیل عوامل مؤثر بر افزایش کاربست یافته‌های پژوهشی، کاربرد آن در آموزش و پرورش استان اصفهان. طرح تحقیقاتی شورای تحقیقات سازمان آموزش و پرورش استان اصفهان.
- عبداللهی، افسانه؛ کافی، سید موسی؛ شاهقلیان، مهناز (۱۳۹۰). رابطه هوش هیجانی و سبک‌های مقابله با رضایت و همسازی زناشویی. **روانشناسی تحولی (روانشناسان ایرانی)**. ۷(۲۷): ۲.
- مهنانیاں خامنه، مه‌ری؛ برجعلی، احمد؛ سلیمی زاده، محمدکاظم (۱۳۸۵). بررسی رابطه هوش هیجانی و رضایت زناشویی. **مجله روان شناسی**. س دهم. ش ۳: ۳۰۸ تا ۳۲۰.

- Ankem, K., (2005). Approaches to meta-analysis: A guide for LIS researchers. *Library & Information Science Research*, 27, 2, 164-176.
- Bar-on, R. (2000). Bar-on emotional and social intelligence. In: Bar-on R, Parker JDA, editors. *Handbook of emotional intelligence*. San Francisco: Jossey-Bass: 363-388.
- Carr, A.B. (2002). Systematic reviews of the literature: The overview and meta-analysis, *Dental Clinics of North America*, 46, 79-86.
- Cohen, J. (1988). *Statistical power analysis for the behavioural sciences* (2nd ed.). New York: Academic Press.
- Cook, T.D., and Leviton, L.C. (1980). Reviewing the literature: a comparison of traditional methods with meta-analysis. *Journal of Personality*, 48(4), 449-72.
- Cooper, H.M., and Rosenthal, R. (1980). Statistical versus traditional procedures for summarizing research findings. *Psychological Bulletin*, 87(3), 442-449.
- Fitness, J. (2001). Emotional intelligence and intimate relationship. In: Ciarrochi, J., Forgas J.P., Mayer, J.D., editors. *Emotional intelligence in every day life*-Philadelphia. Taylor & Francis, 98-112.
- Fizser, M. (2001). EQ and marital satisfaction. Personal mastery in imi emotional intelligence site. <http://www.imi.org>.
- Goleman, D. (1995). *Emotional intelligence: Why it can matter more than IQ*. New York; Bantam books.
- Gordon, K. C, Hughes, F. M, Tomcik, N. D, Dixon, L. J, Litzinger, S. C, (2009). Widening Sphers of impact: The role of Forgiveness in Martial and Family Functioning. *Journal of Family Psychology*, 23, 1, 1-13.
- Koretz, R.L. (2002). Methods of meta-analysis: An analysis. *Current Opinion in Clinical Nutrition and Metabolic Care*, 5, 467-474.
- Larson, J.H., Hammond, C.H., and Haper, J.M. (1995). Perceived equity in marriage. *Journal of Marital and Family therapy*, 24(4), 487-506.
- Mayer, J.D., and Geher, G. (1996). Emotional intelligence and the identification of emotional intelligence. *Intelligence*, 22, 2, 89-113.
- Morris, M. L., and Carter, S. A. (1999). Transition to marriage: A literature review. *Journal of Family and Consumer Science Education*, 17, 1-21.
- Mullen, B., and Rosenthal, R. (1985). *Basic meta-analysis: procedures and programs*. New Jersey: L. Earlbaum Associates.

- Palmer, B., Doaldson, C., and Stough,C.(2002). Emotional intelligence and life satisfaction. *Personality and Individual Differences*, 33,1091-1100.
- Rosenthal,R.(1987). *Judgment studies: design, analysis, and meta-analysis*. New York: Cambridge University Press, 400-406.
- Rosenthal,R.(1991). *Meta-analytic procedures for social research*. 2nd ed. London: Sage Publications; 1991.
- Salovey, P., Mayer, J.D., and Caruso,D.(2002). The positive psychology of emotional intelligence.In C. R. Snyder & S. J Lopez (ed). *Handbook of positive psychology* (pp. 159- 171). Oxford: Oxford University Press.
- Schutte, N., and Malouff, J. (2001). Emotional intelligence and interpersonal relation. *The Journal of Social Psychology*, 141 (4), 523-536.
- Sharon, L., & Normand ,T.(1999). Tutorial in Biostatistics : Meta-analysis formulating , evaluating combining and reporting. *Statistic in Medicine* ,18, 321- 359.
- Smith, L., Ciarrochi, J., and Heaven, P.C. L.(2008). The stability and change of trait emotional intelligence, conflict communication patterns, and relationship satisfaction: A one- year longitudinal study. *Personality and individual differences*, 45,738-743.
- Wolf, F.(1986). *Meta- analysis*. London: Sage Publication.